

**ФОЛЬКЛОРНА ОСНОВА
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ПРИКМЕТНИКІВ
У МОВОТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ
XX–XXI СТОРІЧ**

У статті на прикладі українських поетичних текстів XX–XXI ст. проаналізовано внутрішньосемантичні особливості народнопоетичних індивідуально-авторських прикметників (понад 5100 одиниць) як одного з джерел авторської мовно-поетичної картини світу. Увагу зосереджено на авторських ад'єктивах, у яких значення структура включає слова-символи таких семантичних груп: 1) фітосимволи (верба, пшениця, калина, полин, терен, тополя та ін.); 2) зоосимволи (кінь, бджола, орел, голуб, журавель, лисиця, собака та ін.). На основі проведеного лексико-семантичного аналізу прикметникових новотворів зроблено висновок, що письменники, крім використання традиційних фольклорних символів, активно вдаються до створення індивідуально-авторських. Водночас продемонстровано, як автори наділяють традиційні символи новими, суб'єктивними смислами.

Ключові слова: авторський лексичний новотвір, етнокультура, індивідуально-авторський прикметник, символ, фольклор.

Radko O. The Folklore Basis of Individual-Author Adjectives in Language Creation of Ukrainian Poets of the 20th–21st centuries. *The article examines the author's adjectival innovations in national mentality. The definition of the term "folkloric lexical innovations" is given. The state of scientific research devoted to the analysis of folk poetic lexical innovations in modern linguistics is described, the relevance of the chosen topic is substantiated, and the prospects for further studies are outlined.*

Ukrainian poetic texts of the 20th–21st centuries are used as examples of the use of the intra-semantic features of folk-poetic individual-author adjectives (more than 5100 units) are analyzed as one of the sources of the author's language-poetic picture of the world.

Based on the analysis of the national-cultural connotation of folklore symbols in the semantic structure of adjectival innovations, the following patterns were revealed: 1) active creation of author's lexical innovations with a component for designating plant words-symbols typical for the Ukrainian ethnospace (willow, wheat, viburnum, wormwood, poplar, etc.), in the structure of which the meaning of the phorolexeme is emphasized or mainly the following seven are actualized: 'homeland', 'Ukraine', 'harmony', 'beauty', 'love', less often – 'longing', 'sadness', 'grief'; 2) construction of a significant number of adjectival innovations, in the semantic structure of which there are zoomorphic symbols of almost all classes of the animal code: animals,

reptiles, birds, fish; traditional animal symbols in poetic speech are used mainly to characterize positive or negative human traits. It was found that symbols – the names of trees and bushes – have a sizeable semantic load in the semantic structure of individual author adjectives. The most expressive and deep symbols that embody the image of the native land and personify the image of a Ukrainian in the consciousness of our nation are the viburnum, willow, poplar, and osokir.

Based on the lexical-semantic analysis of the author's adjectives, it is traced how the authors, along with the usual folklore symbols, create individual author's symbols and give subjective meanings to traditional symbols. The functional load and stylistic connotations of individually authored adjectives of folklore themes (as part of epithet phrases and metaphors) in poetic texts of the analyzed period are clarified.

Keywords: *author's lexical innovation, ethnoculture, folklore, individual author's adjective, symbol.*

Вступ

Дослідження процесів індивідуально-авторської номінації набувають в лінгвістиці все більшої актуальності, оскільки дозволяють краще зрозуміти механізми появи нових слів у мові та їхнє функціонування.

Із-поміж авторських лексичних новотворів (АЛН) вагоме місце посідають прикметникові лексичні інновації, які в українській поезії ХХ–ХХІ ст. формують розмаїтий за експресивно-стилістичними функціями корпус одиниць. Як один із найефективніших засобів художньої виразності, індивідуально-авторські прикметники (ІАП) не лише посилюють емоційне забарвлення тексту, а й відіграють важливу роль у формуванні неповторного стилю письменника. Авторські ад'єктиви, з одного боку, є інструментом для створення оригінальних образів, а з іншого, – зберігають зв'язок із народнопісенною традицією, відтворюють її колорит, оскільки містять у своїй структурі національно-культурні компоненти, зокрема фольклорні слова-символи.

Незважаючи на виражальні можливості, які демонструють авторські прикметникові новотвори в українській поезії зазначеного періоду, системне лінгвістичне дослідження цього феномену досі відсутнє. Принагідно особливості ІАП проаналізовано в працях Н. А. Адах (Адах, 2014), Г. М. Вокальчук (Вокальчук, 2009), Н. В. Гаврилюк (Гаврилюк, 2002), О. О. Жижоми (Жижома, 2009) та ін. Аналіз ІАП охопив переважно дериваційні та лексико-семантичні аспекти їхнього функціонування, а також особливості лексикографічного опису.

Поетичні тексти ХХ–ХХІ сторіч насичені елементами фольклорної образності, що служить оригінальною палітрою для створення колоритних лексичних інновацій. У сучасній неології «фольклорні лексичні інновації» визначають як зафіксовані в уснонародних текстах одиниці, які утворено за зразком загальнономовних словотвірних моделей та не зафіксовано в загальнономовних словниках. Такі одиниці характеризуються емоційно-експресивним навантаженням, оригінальною семантикою та одноразовістю вживання (Семенюк, 2015: 632). Аналіз фольклорних лексичних інновацій представлено в наукових розвідках Н. О. Данилюк (Данилюк, 2010), С. Я. Єрмоленко (Єрмоленко, 2007), В. В. Максимчука (Максимчук, 2014), О. В. Семенюк (Семенюк, 2016) та ін. Однак досі ґрунтовно не описані семантико-стилістичні особливості ІАП із фольклорним компонентом як репрезентантів національної мовно-поетичної картини світу.

Мета статті полягає в аналізі семантичних особливостей авторських прикметникових новотворів із фольклорним забарвленням в українській поезії ХХ–ХХІ ст. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*:

- проаналізувати внутрішньосемантичні особливості фольклорної символіки в структурі авторських ад'єктивів;
- з'ясувати функційне навантаження ІАП фольклорної тематики в поетичних текстах аналізованого періоду.

Матеріалом дослідження слугував «Словник індивідуально-авторських прикметників в українській поезії ХХ–ХХІ сторіч» (понад 5100 ІАП) (Луцьк, 2017).

Методи дослідження

Щоб досягти поставленої мети та виконати завдання, було застосовано такі методи: компонентний аналіз – для вивчення семантики ІАП; зіставно-порівняльний аналіз – для порівняння та зіставлення значеннєвих характеристик прикметникових новотворів різних авторів. За допомогою концептуального аналізу в семантичній структурі ад'єктивних АЛН були визначені ключові фольклорні слова-символи, що є важливими для загальнонародської та національної культури. Контекстно-культурологічний аналіз використовувався для визначення впливу етнокультурного контексту на формування прикметникових інновацій із семами «фольклорний символ».

Виклад основного матеріалу

Поетичний лексикон ХХ–ХХІ сторіч поповнився значною кількістю АЛН, сконструйованих унаслідок творчого використання традиційних для мови усної народної творчості лексичних одиниць (ключових слів) у ролі базових для АЛН (Вокальчук, 2009: 63). Цю тенденцію можна простежити на прикладі ІАП, які мають традиційну народнопісенну структуру або ж базуються на фольклорних мотивах. Письменники активно використовують фольклорні мотиви як у традиційному значенні (напр., *лебедино-білий, орлинокрилий, чорно-вороновий, пшенично-золотий, калиноустий*), так і в трансформаційному аспекті, створюючи нові символічні образи (*прощально-солов'їний, терново-лавровий, тополино-журавлиний, коневояблукатий, журнополинний* та ін.). Це свідчить про динамічний характер взаємодії літератури та фольклору, де традиційні образи набувають нового звучання та функцій у контексті авторського задуму. За допомогою новотворів автори репрезентують широкий спектр емоцій, когнітивних процесів та світоглядних установок, інтегруючи індивідуальне сприйняття реальності в колективний культурний код, напр.: *О людино-лебедині зграї, / Що шукають в зорях України!* (СІАП-17, 2017: 169).

На думку Н. Ю. Родюк, найбільш багатогранно та рельєфно конотативні особливості (символічні значення) виявляються в групі слів із рослинною та тваринною семантикою (Родюк, 2010: 139). У народнопісенній мові вони набувають додаткових значень, виконуючи роль конкретно-чуттєвих образів, що узагальнено фіксують життєвий досвід народу (Єрмоленко, 2007: 216). Подібне функційне навантаження фітосимволи та зоосимволи мають і в складі прикметникових новотворів як репрезентантів українського народнопоетичного світогляду.

Глибокий символізм в семантичній структурі ІАП створюють назви дерев і кущів, особливо *калина, верба, тополя* та ін., які втілюють в свідомості нації образ України й українця. «Без верби й калини – нема України», – каже народна мудрість. У народному уявленні *калина* є символом вогню, сонця; неперервності життя, роду українців; України, Батьківщини; дівочої чистоти й краси тощо (Потапенко, 1997: 13). У значеннєвій структурі авторських ад'єктивів флоролексема *калина* демонструє широку палітру семантичних значень. Крім

традиційного символічного значення України та родинного вогнища (О рідний краю мій, / Мій милий і ласкавий, – / Пишнично-золотий, / **Калиново-яскравий** (СІАП-17, 2017: 150); Ой летіли лебеді та над Україною, Зорянописенною, **росянокалинною** (СІАП-17, 2017: 257), калина в індивідуальних авторських текстах може набувати й інших значень, пор.: символізувати смуток і печаль (...Як блудить / Душами **калиноокими** / Печаль (СІАП-17, 2017: 151); асоціюватися з вогнем і пристрастю (Мабуть, в радості грона тугі / І **незгасно-калинно-червоні**, / Коли є десь гарячі сніги, / Що серця обпікають й долони (СІАП-17, 2017: 201); уособлювати гармонію, красу та любов (Наді мною **калиноуста** Лада / схилилась вишневою калиною (СІАП-17, 2017: 151). Як бачимо, семантичне поле лексеми *калина* є досить широким і багатогранним, що свідчить про її високі експресивні можливості в українській літературі.

Лексема *верба*, незважаючи на те, що це одне з найшанованіших дерев в Україні, представлена поодинокими прикметниковими АЛН, напр.: Рожевів **вербистий** плакун, / Піраміди цвілі іван-чаю... (СІАП-17, 2017: 74); **Верб'яні** котики, / мов жовті пташенята, / На сонце вже погрітися спішать (СІАП-17, 2017: 74). Як бачимо, такі одиниці мають низький ступінь новизни й ужиті в текстах для увиразнення значення дендролексеми (Радько, 2016: 183).

ІАП *сонячно-вербовий*, введений у літературний дискурс Степаном Бабієм, набуває статусу потужного етнокультурного коду, що символізує рідний край, Батьківщину. Авторський неологізм об'єднує в собі два фундаментальні образи української міфопоетики: сонце, як джерело життя та світла, і вербу, що втілює світове дерево. АЛН *сонячно-вербовий* стає багатоаспектним символом, який виражає глибокий зв'язок людини з рідною землею та космічними силами: Моя коліско, матінко моя, / Моя ти земле **сонячно-вербова**... (СІАП-17, 2017: 281).

Лексична кореляція між образами *верби* та *води* в українській поезії є досить поширеною. Ця асоціація знаходить своє відображення в поезії Миколи Зерова, де верба постає як невід'ємний елемент ландшафту, що символізує спокій, безтурботність та зв'язок із природними силами: Цей сон на яві ніби бачив я: / Нараз потихли шуми пароплавні, / Лиш очерет, та **ясновербі** плавні, / Та многовода дужа течія (СІАП-17, 2017: 337). ІАП *ясновербі* в контексті цитованого

уривка вказує на тісний взаємозв'язок верби з водним простором та створює атмосферу гармонії й спокою.

Лексема *полин*, що в українському фольклорі традиційно асоціюється з поняттями печалі та гіркоти, є однією з найпоширеніших у поезії зазначеного хронологічного відтинку. Аналіз текстів рівненських поетів І. Павлюка та В. Каневської демонструє, що автори використовують цей образ не лише для передачі емоційного стану, але й для створення яскравих сенсорних образів, акцентуючи на гірких смакових відчуттях, пов'язаних із цією рослиною, а також на колористичних характеристиках, напр.: *Тільки черешнево-полиновий / Присмак зостається на сльозі* (СІАП-17, 2017: 324); *Але знахарка юна крізь все у мені застогнала / І пішла по прозорій, вишнево-полинній крові* (СІАП-17, 2017: 80); *Раптом розгубились між людей / Сльози мої гірко-полинові* (СІАП-17, 2017: 95); *Кругом, як море, степ, / Де сизополинковий, / Де жовтий, як оса...* (СІАП-17, 2017: 267).

Багато ІАП із цим компонентом наділені конотативними семами, що посилюють експресивність новотвору та вносять додаткові смислові відтінки в його значення, як от: а) 'туга', 'сум', 'горе': *Матуся моя в селі / Пече пироги з калиною, / Над нею пливуть журавлі / Із піснею журно-полинною* (СІАП-17, 2017: 124); *У них там на Волині / Якись такі плачі гіркополинні* (СІАП-17, 2017: 95); *Постукаю у вікна на зорі / І захлинусь полинно-м'ятним сумом* (СІАП-17, 2017: 233); б) 'безголосся', 'спокій': *Ще й горобці беруться / переспівати спокій і журу / і тишу ковилево-полинову* (СІАП-17, 2017: 155); в) 'нещастя': *Хай кривавляться руки в хащах. / Не шукатиму долю кращу. / Хоч і буде гіркоотно-полинна, / За мінливим теплом не полину* (СІАП-17, 2017: 96). Як бачимо з контекстів, значення таких одиниць експресивно забарвлене з певними відтінками смутку, журби, туги (Радько, 2016: 183).

Індивідуально-авторські прикметники Івана Павлюка *полиново-медовий* та *медово-полиновий* є яскравим прикладом використання контрасту як стилістичного прийому в поезії, оскільки створені шляхом поєднання таких семантичних антонімів, як *полин* (символ гіркоти, печалі) та *мед* (символ солодкості, радості). За допомогою зазначених ІАП автору вдається передати суперечливі емоційні стани, поєднання протилежних начал у людській душі та світосприйнятті, напр.: *Ніч була полиново-медова, / Навісна, летюча і легка* (СІАП-17, 2017: 233); *Медово-полиновий* *любим гріх* (СІАП-17, 2017: 233);

Полиново-медові стоять над хрестом небеса (СІАП-17, 2017: 233). Завдяки контрасту значень компонентів такі АЛН посилюють емоційне навантаження висловлювання, дозволяють автору досягти більшої виразності та глибини передачі образів.

Образом-тотемом давніх українців здавна була *тополя* – символ дерева життя; добра і зла; України; сумної дівчини, матері; краси, стрункості; весни (Потапенко, 1997: 21), що й відображено в поезії зазначеного періоду, напр.: *Він вийшов / з улиць тихих / і німих / порожніх і тополистих – отих українських...* (СІАП-17, 2017: 307); *Мене зустріли Ворскла, жито в полі, / Чернеччина осично-тополина...* (СІАП-17, 2017: 220).

У контексті української культурної традиції дендролексема *терен* набула глибокого символічного значення, пов'язаного з поняттями страждання та скорботи. Цей образ, на відміну від класичного античного символу перемоги – лаврового вінка, відтворює специфіку українського досвіду, для якого випробування та боротьба за незалежність були актуальними в усі часи. Прикметникові новотвори з такою семантикою знаходимо в поетичних текстах, напр.: *...Бо терново-лавровий вінок – / Той же колючий дріт* (СІАП-17, 2017: 303); *Склом порізане скло попливе, як і хмари, до моря, / Де поети живуть у терново-лаврових вінках* (СІАП-17, 2017: 303).

Назви фітонімів продукують асоціації: тактильний біль – біль душевний (Степаненко, 2009: 500), що й ілюструє зменшено-пестлива форма слова *терен* у поезії А. Криловця: *Зла на тебе, мила, не таю. / Це лише терняткова колючка* (СІАП-17, 2017: 303). У віршових рядках іншого рівненського поета М. Тимчака тернова ягідка символізує чорні очі: *– Дай ру-ку! –/ гукнула мені терноока пташина* (Максимчук, 2014: 101).

Отже, рослинні слова-символи в поетичній мові окресленого періоду – це найчастіше символи Батьківщини, рідного дому (*верба, пшениця, калина, тополя, осика* та ін.). Уміщення цих фітосимволів до ідіоконцепту «Україна», на думку О. С. Таран, відбувається за законом асоціації, спільним показником у якому є етнокультурний ґрунт, що забезпечує адекватне сприйняття символів носіями української мови й культури (Таран, 2002: 11).

Одними з найпоширеніших та найважливіших символів у народній словесності є зооморфні образи. «Зоосимволи творять універсальну

символічну систему, елементи якої інакомовно позначають усі без винятку явища природної та суспільної дійсності, функціонують у всіх жанрах та формах культури, заповнюють усі часопросторові ділянки фольклорної моделі світу» (Пастух, 2001: 14). Унікальність національного емотивно-образного осмислення тварини, на думку І. О. Голубовської, зумовлена кількома чинниками: 1) географічною та культурною віддаленістю мовних регіонів; 2) «життям» тварини в національному фольклорно-міфологічному й літературному контексті; 3) значущістю тварини в культурно-господарській діяльності етносу (свійські тварини), а також її поширеністю в природному середовищі етносу (дикі тварини) (Голубовська, 2004: 25).

Аналіз поетичної мови досліджуваного періоду засвідчив значну кількість ІАП, утворених від назв тварин. При цьому спостерігається певна нерівномірність у виборі зоосимволів: *вовки* та *змії* є найпопулярнішими серед ссавців, а *лебеді* та *орли* – серед птахів. Інші тварини, як-от: *баран*, *ведмідь*, *гієна* та *черв'як* зустрічаються рідше й часто набувають негативних конотацій, оскільки «людина не розподіляє своєї уваги на весь тваринний «соціум» рівномірно. <...> Частотність використання тих чи інших тваринних символів не залежить ні від смакових якостей м'яса відповідної тварини, ні від її страшної сили. Тварина повинна була мати такий атрибут, який у системі поглядів та уявлень міфопоетичної свідомості розцінювався би як значущий» (Пастух, 2001: 7).

Етнообрази, закодовані в прикметникових новотворах із компонентами-зоосимволами, є своєрідним ключем до розуміння українського фольклору та світогляду. Так, орнітоніми в поезії ХХ–ХХІ сторіч виконували подвійну функцію: з одного боку вони служили засобом фольклорної стилізації, а з іншого, – інструментом для вираження індивідуального авторського бачення світу. На думку Н. А. Пастух, образ пташки отримує роль художнього засобу, який поглиблює психологічний настрій ліричного героя, налаштовує слухача на потрібний емоційний лад (Пастух, 2001: 13).

Найбільш символічними є назви диких птахів (*лебідь*, *орел*, *соловейко*, *журавель*, *сокіл*, *ворон* тощо), які втілюють у собі цілий ряд концептів та асоціацій: «краса»: *Ти йдеш – лебедяна, велична і пелечна...* (СІАП-17, 2017: 165); *Передо мною муж високий, / Похмуробровий, чорноокий / (А в оці блиски, як ножі!), / Ніс імпазантний, трохи*

синій, / **Соколо-орло-яструбиний**, / Під ним вусища, як вужі... (СІАП-17, 2017: 277); «туга»: *Отака розпука, / Туга та й **стоорла** – / Ядучі димове / Стали серед горла* (СІАП-17, 2017: 293); *І знов «курли» **щемливо-журавлине** / До серця лине кличем висоти* (СІАП-17, 2017: 333); *А я – засумений, **воронуватий** – / Плету собі – кастильський пілігрим...* (СІАП-17, 2017: 86); «пісня»: *Тільки серед ночі де-не-де / То пісні **прощально-солов'їні**, / То зелене яблуко впаде* (СІАП-17, 2017: 246); «голос»: *Повільно одягалось – / Як весна / У голос **тополино-журавлиний**...* (СІАП-17, 2017: 307) та ін.

У контексті етнокультурної тематики цікавість викликають ІАП орломрїйний (І. Огієнко), лебедино-єдиний (М. Пшеничний), які втілюють у собі унікальні національні образи й символіку, пор. у контекстах: *За Україну самостійну / Ми підем хоч на розп'яття, / І думку плідну, **орломрїйну** / Таки впровадимо в життя!..* (СІАП-17, 2017: 220); *Лебедино-єдину Довженкову мрію, / Що її розтоптали тридцяті роки...* (СІАП-17, 2017: 165). У сучасній українській літературі спостерігається тенденція до використання зоосимволів орла та лебедя для конструювання авторських епітетів. Ці образи, корені яких сягають глибин фольклору та духовної літератури, набувають нового звучання в контексті сучасних історичних подій. Орел традиційно асоціюється з владою, силою та перемогою, тоді як лебідь символізує чистоту, відродження та духовність.

Орел в українській етнокультурі символізує також силу й мужність, тому його образ здавна переносять на молодого, сильного, сміливого парубка, козака, чоловіка (Жайворонок, 2006: 420), пор. в українській поезії: *У сурми сурмять **орлисті** сини / На українськїм грізнім прикордонні* (СІАП-17, 2017: 219); *Козак шугає **орлокрилий**, / І вдарить грім, і буря буде!...* (СІАП-17, 2017: 220); *Такі орли, один **орлиший** іншого* (СІАП-17, 2017: 220). Незважаючи на те, що такі ІАП не вирізняються високим рівнем новизни, вони чітко відображають специфічні етнокультурні особливості.

У поетичному словнику голуб як символ божественності втілює прагнення до істини, свободи, гармонії та духовної чистоти: *Для нас / Важливо, щоб душа у вас / Була **безгрішно-голубина*** (СІАП-17, 2017: 50); *І стрепенулося / в душі / щось тепле, / **ясно-голубине*** (СІАП-17, 2017: 337); *А сонце: брилянтністю зодягне / серце гнане... / в сяйво лілейне – серце сповине: / **голубинолебедине*** (СІАП-17, 2017: 98).

Поети використовують фаунонімні символи для відображення як позитивних, так і негативних рис національного характеру, до того ж негативні образи значно домінують. Серед них часто зустрічаються такі символи, як *свиня*, *баран*, *гадюка*, *козел*, *гієна* та *черва*, які підкреслюють недоліки та темні сторони людської природи, напр.: *Скільки правд розвелось на світі, / Скільки лисячо-людських нір* (СІАП-17, 2017: 167); *Джмелять Іуди, / їхні діти у козлошкірому вбранні...* (СІАП-17, 2017: 155); *...Й людиноштак – гієнокрилий нелюд...* (СІАП-17, 2017: 94); *Це хтось – у друк, у титул, як у шкоду, – / Червиво-скороспілий лавреат...* (СІАП-17, 2017: 323); *Крутить вченості педалі, / Хоч бараноздібне: / «Я та інші, і так далі, / І тому подібне...»* (СІАП-17, 2017: 48) та ін. У символічних значеннях прикметників актуалізуються «семи емпіричного компонента й конотативного макрокомпонента, які описують тварин за естетичним враженням і загальною оцінкою зовнішності, за емоційним станом, настроєм, характером, темпераментом» (Таран, 2002: 12). Фаунонім *собака* вживається як символ продажності, підлабузництва та боягузтва: *...коли бруднять уста весни цілунками – собаколиці / баршники, що плащаниці спродали в безхреснім віці* (СІАП-17, 2017: 277); *...у жирному тілі / Бився собачо-дріжкий голосок* (СІАП-17, 2017: 277). Образ свині в українській поезії, як і в багатьох інших культурах, часто асоціюється з негативними якостями та символізує низькі моральні принципи людини, напр.: *Ось я свиня – то вже свиня! Од всіх свиней свиніша!* (СІАП-17, 2017: 259); *А я лиш тіль крилатих їх постав / Між гаманів і свиномордих стервів* (СІАП-17, 2017: 259). *Гадюка*, зм'я як символи злоби, люті, підступності, лукавства, спокуси (Потапенко, 1997: 4) увійшли до семантичної структури ІАП: – *Вкраїнци – ми, не лізьте в нашу хату, / Бо вирвемо гадючинське жало* (СІАП-17, 2017: 93); *«Так, я не більше тоді за царство своє турбувався, / Як змієногі злочинці до неба тяглися, сторуки...»* (СІАП-17, 2017: 141).

Традиційне значення *бджоли* як символу кохання також продовжувало розвиватися в українській поезії, але набувало нових відтінків. Кохання могло зображатися як щось солодке й приємне, але також як щось колюче й болюче, як бджолине жало, бо поєднувало «солод меду й гіркоту жала» (Потапенко, 1997: 2), як-от: *...Без неї [любові. – О. Р.] поле вичахне безбджоле, / Не зазерніє житній колосок* (СІАП-17, 2017: 49).

Поети використовували образ бджоли для характеристики української поезії та пісні, напр.: *Будь у бджолинорійних / Віршах моїх ніким* (СІАП-17, 2017: 49); *Але скоро пізнаєш ти їх [мрії й думки. – О. Р.] ... / у вишнево-бджолиних піснях...* (СІАП-17, 2017: 80). У досліджуваному корпусі поетичних текстів спостерігається стійкий асоціативний зв'язок між фаунонімом бджола та поетичною творчістю. Семантичний аналіз свідчить про домінантність таких сем, як: 'плідність', 'мелодійність' та 'творча праця'.

У групі відзоонічних прикметникових дериватів показовий етнообраз коня, який в українському фольклорі – вірний друг козака, побратим, тому й порівнюють його з долею (Жайворонок, 2006: 287). Ад'єктиви, що містять цей компонент у своїй структурі, підкреслюють характерні риси українців як минулого, так і сьогодення, акцентуючи на семі 'працьовитість': *Аби його душа [коня. – О. Р.] коневояблука / Від плуга й батога зуміла відпочить* (СІАП-17, 2017: 156). Вектор конотативних значень авторських ад'єктивів із зоонімічним компонентом формується під впливом як загальнокультурних уявлень про тварин, так й індивідуальних авторських асоціацій.

Висновки

Отже, на основі досліджуваного матеріалу можна сформулювати висновки, що більшість ужитих у мові поезії зазначеного хронологічного зрізу символів в структурі прикметникових новотворів мають народнопоетичне підґрунтя. Українські поети, активно використовуючи архетипи та символи українського фольклору, здійснюють їхню індивідуальну інтерпретацію, внаслідок чого традиційні образи набувають нових значень.

ІАП, сконструйовані на основі базових фольклорних символів, значно збагатили лексичний склад української поезії досліджуваного періоду, оскільки окреслили актуальні суспільні процеси та сприяли появі нових мовних засобів для опису дійсності. Тому перспективним вважаємо комплексне вивчення авторських новотворів інших частининомовних класів, сконструйованих на основі фольклоризмів різних тематичних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адах, Н. (2014). Індивідуально-авторські прикметники в поезії Василя Барки. *Наукові записки*, 50, 42–45. 2. Вокальчук, Г. (2009). Еволюція індивідуально-авторської номінації в українській поезії першої половини ХХ століття. *Наукові записки*, 12,

45–64. 3. **Гаврилук**, Н. (2002). Оказіональні прикметники-композиції в поетичному словнику неокласиків (словотвірний аспект). *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*, 10, 74–78. 4. **Голубовська**, І. О. (2004). Етноспецифічні константи мовної свідомості. (Автореф. дис. ... докт. філол. наук). Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка. 5. **Данилюк**, Н. О. (2010). Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти). (Автореф. дис. ... докт. філол. наук). Київ: Ін-т укр. мови НАН України. 6. **Єрмоленко**, С. (2007). *Мова і українознавчий світогляд*. Київ: НДІУ. 7. **Жайворонок**, В. (2006). *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ: Довіра. 8. **Жигома**, О. (2009). Роль okazіональних прикметників у формуванні поетичного дискурсу. *Лінгвістичні студії*, 18, 156–161. 9. **Максимчук**, В. В. (2014). Лексичні новотвори поетів Рівненщини середини ХХ – початку ХХІ сторіч. (Дис. ... канд. філол. наук). Острог: НаУ «Острозька академія». 10. **Пастух**, Н. А. (2001). Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі. (Автореф. дис. ... канд. філол. наук). Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. 11. **Потапенко**, О. І. (Ред.). (1997). *Словник символів*. Київ: Редакція часопису «Народознавство». Узято з <http://ukrlife.org/main/evshan/symbol.htm> 12. **Радько**, О. (2016). Індивідуально-авторські прикметники з рослинним компонентом в українській поезії ХХ–ХХІ ст. *Лінгвостилістичні студії*, 5, 181–188. 13. **Родюк**, Н. (2010). Семантична структура лексики з етнолінгвокультурним змістом. *Наукові записки*, 14, 134–140. 14. **Семенюк**, О. (2015). Фольклорні лексичні інновації як одне з джерел формування авторської мовно-поетичної картини світу (на матеріалі лексичних новотворів П. Тичини). *Наукові записки*, 137, 630–635. 15. **Степаненко**, О. (2009). Метафори з рослинним компонентом у поетичних текстах шістдесятників. *Українське мовознавство*, 39/1, 495–502. 16. **Таран**, О. С. (2002). Семантика символів природи в поезіях Олександра Олеся: лінгвопоетичний та етнокультурний аспекти. (Автореф. дис. ... канд. філол. наук). Харків: Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди.

ДЖЕРЕЛА

17. **СІАП-17** – Вокальчук, Г. М. & Радько, О. Г. (2017). *Словник індивідуально-авторських прикметників в українській поезії ХХ–ХХІ сторіч*. Луцьк: Терен.

REFERENCES

1. **Adakh**, N. (2014). Individualno-avtorski prykmetnyky v poezii Vasylia Barky [Individual and authorial adjectives in the poetry of Vasyl Barka]. *Naukovi zapysky – Scientific Notes*, 50, 42–45 [in Ukrainian]. 2. **Vokalchuk**, H. (2009). Evoliutsiia individualno-avtorskoi nominatsii v ukrainskii poezii pershoi polovyny KhKh stolittia [The evolution of the individual-author nomination in Ukrainian poetry of the first half of the 20th century]. *Naukovi zapysky – Scientific Notes*, 12, 45–64 [in Ukrainian]. 3. **Havryliuk**, N. (2002). Okazionalni prykmetnyky-kompozyty v poetychnomu slovnyku neoklasykiv (slovotvirnyi aspekt) [Occasional adjectives-composites in the poetic dictionary of neoclassicists (word-forming aspect)]. *Aktualni problemy suchasnoi filolohii. Movoznavchi studii – Actual problems of modern philology. Linguistic Studies*, 10, 74–78 [in Ukrainian]. 4. **Holubovska**, I. O. (2004). Etnospetsyfichni konstanty movnoi svidomosti [Ethnospecific constants of language consciousness]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv: KNU im. Tarasa Shevchenka [in Ukrainian]. 5. **Danyliuk**, N. O. (2010). Mova ukrainskoi narodnoi pisni

(leksyko-semantychnyi i funktsionalnyi aspekty) [The language of the Ukrainian folk song (lexical-semantic and functional aspects)]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv: In-t ukr. movy NAN Ukrainy [in Ukrainian]. 6. **Yermolenko, S.** (2007). *Mova i ukraїnoznnavchyi svitohliad [Language and the worldview of Ukrainian studies]*. Kyiv: NDIU [in Ukrainian]. 7. **Zhaivoronok, V.** (2006). *Znaky ukraїnskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk. [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]*. Kyiv: Dovira [in Ukrainian]. 8. **Zhyzhoma, O.** (2009). Rol okazionalnykh prykmetnykiv u formuvanni poetychnoho dyskursu [The role of occasional adjectives in the formation of poetic discourse]. *Linhvistychni studii – Linguistic Studies*, 18, 156–161 [in Ukrainian]. 9. **Maksymchuk, V. V.** (2014). Leksychni novotvory poetiv Rivnenshchyny seredyny XX – pochatku XXI storich [Lexical innovations of poets of the Rivne region of the middle of the 20th – beginning of the 21st centuries]. *Candidate's thesis*. Ostroh: NaU «Ostrozka akademiia» [in Ukrainian]. 10. **Pastukh, N. A.** (2001). Zoomorfni obrazy v ukraїnskomu folklori. Obraz zozuli [Zoomorphic images in Ukrainian folklore. The image of a cuckoo]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv: Lvivskiyi nats. un-t im. I. Franka [in Ukrainian]. 11. **Potapenko, O. I.** (Red.). (1997). *Slovnyk symboliv [Dictionary of symbols]*. Kyiv: Redaktsiia chasopysu «Harodoznavstvo». Retrieved from <http://ukrlife.org/main/evshan/symbol.htm> [in Ukrainian]. 12. **Radko, O.** (2016). Indyvidualno-avtorski prykmetnyky z roslynym komponentom v ukraїnskii poezii XX–XXI st.]. *Linhvistychni studii – Linguistic and stylistic studies*, 5, 181–188 [in Ukrainian]. 13. **Rodiuk, N.** (2010). Semantychna struktura leksyky z etnolinhvokulturnym zmistom [Semantic structure of vocabulary with ethnolinguistic and cultural content]. *Naukovi zapysky – Scientific Notes*, 14, 134–140 [in Ukrainian]. 14. **Semeniuk, O.** (2015). Folklorni leksychni innovatsii yak odne z dzherel formuvannia avtorskoi movno-poetychnoi kartyny svitu (na materialii leksychnykh novotvoriv P. Tychyny) [Folkloric lexical innovations as one of the sources of formation of the author's linguistic and poetic picture of the world (based on the lexical innovations of P. Tychyna)]. *Naukovi zapysky – Scientific Notes*, 137, 630–635 [in Ukrainian]. 15. **Stepanenko, O.** (2009). Metafory z roslynym komponentom u poetychnykh tekstakh shistdesiatnykiv [Metaphors with a plant component in poetic texts of the sixties]. *Ukrainske movoznavstvo – Ukrainian Linguistics*, 39/1, 495–502 [in Ukrainian]. 16. **Taran, O. S.** (2002). Semantyka symboliv pryrody v poeziiakh Oleksandra Olesia: linhvopoetychnyi ta etnokulturnyi aspekty [Semantics of symbols of nature in the poems of Oleksandr Oles: linguopoetic and ethnocultural aspects]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Kharkivskiy derzh. pedahohichnyi un-t im. H. S. Skovorody [in Ukrainian].

SOURCES

17. **SIAP-17** – Vokalchuk, H. M. & Radko, O. H. (2017). *Slovnyk indyvidualno-avtorskykh prykmetnykiv v ukraїnskii poezii XX–XXI storich. [Dictionary of individual and authorial adjectives in Ukrainian poetry of the 20th–21st centuries]*. Lutsk: Teren [in Ukrainian].

Радько Оксана Григорівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови, національний університет «Львівська політехніка», вул. Роксоляни, 43-Б, м. Львів, 79052, Україна.

E-mail: Oksistudent@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-4198-5043>

Oksana Radko – Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer of the Department of Ukrainian Language, Lviv Polytechnic National University, 43-B Roksolyani str., Lviv, 79052, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26 вересня 2024 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Радько О. Г. Фольклорна основа індивідуально-авторських прикметників у мовотворчості українських поетів ХХ–ХХІ сторіч. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2024. Вип. 61. С. 274–287. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.61.22>

АРА: Радько, О. Г. (2024). Фольклорна основа індивідуально-авторських прикметників у мовотворчості українських поетів ХХ–ХХІ сторіч. *Лінгвістичні дослідження*, 61, 274–287. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.61.22>